

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ РОБОТИ ПРАВООХОРОНЦІВ З ВРАЗЛИВИМИ ГРУПАМИ НАСЕЛЕННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ

PSYCHOLOGICAL ASPECTS OF LAW ENFORCEMENT INTERACTION WITH VULNERABLE POPULATION GROUPS DURING WARTIME

**Карпінська Н.В., д.ю.н., професор,
професор кафедри відновного правосуддя і правоохоронної діяльності**
Волинський національний університет імені Лесі Українки

**Чупринський Б.О., к.ю.н., доцент,
доцент кафедри відновного правосуддя і правоохоронної діяльності**
Волинський національний університет імені Лесі Українки

**Грачук В.С., д.філос. (Phd),
старший викладач кафедри відновного правосуддя і правоохоронної діяльності, поліграфолог**
Волинський національний університет імені Лесі Українки

Стаття присвячена вивченню психологічних чинників, що визначають особливості взаємодії правоохоронців з вразливими групами населення в умовах воєнного часу. Мета статті – теоретично проаналізувати, дослідити та систематизувати психологічні аспекти діяльності правоохоронців у роботі з вразливими групами населення в умовах воєнного стану, а також виявити ключові напрямки підтримки як постраждалих, так і самих працівників поліції у кризових ситуаціях. В процесі наукового дослідження використовувалися загальнонаукові методи пізнання: аналіз, синтез, порівняння, узагальнення, систематизація, інтерпретація емпіричних даних. Результати дослідження показують, що у воєнний період суттєво зростає кількість вразливих груп населення, до яких належать діти без батьківського піклування, евакуйовані примусово, жінки, які стали жертвами сексуального насильства, особи, що пережили домашнє насильство, внутрішньо переміщені особи із втратою житла та соціальних зв'язків, а також постраждали від воєнних злочинів і цивільні, втягнені у діяльність кримінальних структур через правовий вакуум. Для цих груп характерні тривожність, дезорієнтація, втрата контролю над обставинами життя, високий ризик повторної віктимізації та потреба в комплексній юридичній і психологічній допомозі. Під час взаємодії з ними поліцейські мають поєднувати дотримання правових норм з емоційно чутливою комунікацією, яка спрямована на зниження стресу, збереження гідності постраждалих та формування довіри. Показано, що психологічна підтримка в умовах кризи реалізується за допомогою структурованої моделі першої допомоги, яка включає п'ять етапів: встановлення контакту, вербальну підтримку, когнітивну активацію, відновлення хронології подій та надання простого завдання. Застосування цієї моделі сприяє стабілізації психоемоційного стану постраждалих та попередженню глибоких травматичних наслідків. Разом із тим, ефективність надання допомоги значною мірою залежить від психоемоційного стану самого поліцейського.

Практичне значення дослідження полягає у виробленні підходів до підготовки правоохоронців для ефективної взаємодії з вразливими групами в умовах збройного конфлікту.

Ключові слова: правоохоронці, вразливі групи, психологічна допомога, комунікація, воєнний час.

The article focuses on exploring the psychological factors that influence the interaction between law enforcement officers and vulnerable population groups in the context of wartime. The aim of the article is to analyze, examine, and systematize the psychological aspects of police work when dealing with vulnerable groups during martial law, as well as to identify key areas of support for both affected individuals and the officers themselves in crisis situations. The study employed general scientific methods of cognition: analysis; synthesis; comparison; generalization; systematization; interpretation of empirical data. The findings indicate that wartime conditions lead to a significant increase in the number of vulnerable groups, which include children without parental care; forcibly evacuated individuals; women who have become victims of sexual violence; survivors of domestic abuse; internally displaced persons who have lost their homes and social ties; victims of war crimes; and civilians drawn into criminal activity due to legal uncertainty. These groups typically experience anxiety, disorientation, loss of control over life circumstances, a high risk of re-victimization, and a pressing need for comprehensive legal and psychological support. In interacting with them, police officers must combine adherence to legal norms with emotionally sensitive communication aimed at reducing stress, preserving the dignity of victims, and building trust. The study demonstrates that crisis-related psychological support is delivered through a structured first aid model consisting of five stages: establishing contact; providing verbal support; cognitive activation; reconstructing the timeline of events; and assigning a simple task. Using this model helps stabilize the victims' emotional state and prevent severe psychological trauma. At the same time, the effectiveness of such assistance largely depends on the emotional condition of the police officers themselves. Practical significance: the study provides approaches for preparing law enforcement personnel to interact effectively with vulnerable groups in the context of armed conflict.

Key words: law enforcement officers, vulnerable groups, psychological support, communication, wartime.

Постановка проблеми. Повномасштабна війна Росії проти України, що триває з 2022 р., радикально змінила безпековий ландшафт країни й висунула до Національної поліції нові вимоги. Сила та гуманітарна складова правоохоронної діяльності тепер тісно переплетені: поряд із традиційним реагуванням на злочини поліцейські щоденно евакуйовують цивільних, документують воєнні злочини, забезпечують гуманітарну допомогу та працюють із людьми, які пережили гостру психотравму. Таким чином психологічна компетентність стає не допоміжною, а ключовою умовою ефективності правоохоронної роботи.

Водночас сама поліція опинилася під подвійним навантаженням: необхідність оперативно діяти у високому ризику поєднується з постійним контактом із травмованим населенням, що підвищує ймовірність емоційного вигорання та професійних помилок. Ці виклики актуалізують потребу системно інтегрувати психологічну підтримку в підготовку та щоденну практику правоохоронців, розвиваючи у них навички кризової комунікації, стресостійкості й саморегуляції, щоб забезпечити як безпеку громадян, так і збереження власного психічного здоров'я.

Аналіз останніх наукових досліджень та публікацій.

Питання психологічних аспектів роботи правоохоронців з вразливими групами населення в умовах воєнного часу не є достатньо висвітленим у науковій літературі, хоча окремі вітчизняні дослідження надають важливі орієнтири щодо окремих аспектів теми. Значний внесок у розвиток даного напрямку зробила В. Богуславська [1], яка звертає увагу на специфіку психологічної підготовки працівників правоохоронних органів під час російської воєнної інтервенції. Її аналіз підкреслює глибокі внутрішні конфлікти, що виникають у зв'язку з необхідністю зберігати професійну ефективність в умовах екстремального стресу.

Є. С. Зеленський [2] акцентує увагу на ролі поліції у забезпеченні прав дитини під час воєнного стану, що розкриває специфіку психологічного навантаження на поліцейських, які працюють із цією особливо вразливою категорією. О. Голуб, Р. Горяченко та Т. Ломаніна [3] у своїй публікації надали практичні рекомендації з комунікації між поліцейськими та людьми з інвалідністю, акцентуючи на емпатії та адаптивних стратегіях спілкування. К. В. Мітченко [4] досліджує нюанси взаємодії правоохоронців із жінками, які стали жертвами сексуального насильства, вказуючи на потребу в чутливій і професійній підготовленій комунікації. Аналогічно, О. М. Мохорєва [5] аналізує психологічний супровід працівників поліції в умовах війни, підкреслюючи важливість внутрішньої підтримки персоналу. В. Поліщук, Н. Олексюк і Г. Лещук [6] звертають увагу на міжгалузеву підготовку соціальних працівників до роботи з людьми літнього віку, що опосередковано стосується і взаємодії поліції з цією групою. Колективне видання [7] «Психологія особистості фахівця в умовах воєнного часу» системно узагальнює теоретичні основи з урахуванням сучасних викликів. А. С. Романова [8] піднімає важливі питання ювенальної превенції в період війни, а А. Синоверський [9] розглядає психологічні чинники розслідувань у надзвичайно напружених обставинах. Нарешті, Н. В. Сметаніна [10] детально аналізує специфіку запобігання домашньому насильству у період воєнного стану, що також є надзвичайно актуальним у контексті психологічної підготовки поліції.

Для дослідження використовувалася і експертна література, зокрема публікації на офіційних платформах Ради Європи (coe.int), академічних ресурсах та профільних виданнях юридичного та психологічного напрямів, які висвітлюють сучасні аспекти теми.

Попри достатню кількість літератури з даної теми, відчувається нестача систематизованого матеріалу з теми дослідження, а тому із використанням різних методів наукового пізнання було проаналізовано, погруповано, систематизовано інформацію і подано у світлі теми дослідження. Психологічні аспекти, як з боку жертв, так і самих поліцейських, формують наукову новизну, оскільки матеріал узагальнено з різних точок зору.

Мета статті – теоретично проаналізувати, дослідити та систематизувати психологічні аспекти діяльності правоохоронців у роботі з вразливими групами населення в умовах воєнного стану, а також виявити ключові напрямки підтримки як постраждалих, так і самих працівників поліції у кризових ситуаціях.

Для досягнення цієї мети в ході дослідження будуть виконані наступні завдання: визначити особливості вразливих категорій населення в умовах повномасштабної війни та специфіку взаємодії з ними; окреслити основні психологічні етапи допомоги постраждалим у надзвичайних ситуаціях; проаналізувати психологічні чинники збереження професійної стійкості та ефективності правоохоронців у бойових умовах.

Виклад основного матеріалу. Умови збройного конфлікту докорінно трансформують зміст, форми та навантаження на діяльність правоохоронних органів, водночас підвищуючи вимоги до психологічної підготовки

персоналу. Робота поліцейських у таких умовах характеризується інтенсивністю, невизначеністю, постійною загрозою фізичній безпеці та емоційною виснажливістю. Війна впливає на всі сфери життєдіяльності суспільства, створюючи нові категорії вразливого населення: постраждалих від воєнних злочинів, внутрішньо переміщені особи, жертви окупаційного насильства чи діти, позбавлені батьківського піклування.

В таких умовах правоохоронцям доводиться не лише виконувати класичні функції – реагування на правопорушення, підтримання громадського порядку, захист прав і свобод, – а й працювати у режимі постійної гуманітарної залученості, соціального супроводу, психоемоційного консультування. У той же час, попри зміну контексту, залишаються постійно актуальні напрямки поліцейської діяльності, що вимагають адаптованих психологічних стратегій у взаємодії з представниками вразливих груп. Серед них особливу увагу в науковому дискурсі привертають:

- захист прав і безпеки дітей;
- взаємодія з жертвами сексуального насильства;
- реагування на домашнє насильство;
- робота з внутрішньо переміщеними особами;
- протидія злочинності організованих груп.

У роботі з дітьми в умовах війни особливо важливими є евакуаційні заходи, правозахисна діяльність, соціальна допомога та профілактика правопорушень. Як зазначає Є. С. Зеленський [2], ювенальні поліцейські відіграють ключову роль у процесі евакуації дітей з небезпечних територій, забезпеченні гуманітарного супроводу, створенні безпечних умов проживання у шелтерах, фіксації фактів злочинів, зокрема міжнародного характеру, та роботі з постраждалими. Вагомими є їхні зусилля у встановленні місцезнаходження безвісти зниклих дітей, веденні профілактичного обліку та розслідуванні випадків булінгу й домашнього насильства серед дітей. В умовах війни така діяльність набуває нових вимірів – не лише через масштаб проблем, а й через обмеженість доступу до частини територій, високий рівень стресових навантажень та необхідність мобільного реагування. Як підкреслює автор, це вимагає не лише організаційної реформи ювенальної превенції, а й системного залучення психологів у структуру підрозділів [2].

Проблематика домашнього насильства, як відзначає Н. В. Сметаніна [10], залишається не менш гострою в умовах збройного конфлікту. Війна підвищує рівень соціального напруження, що може призводити до загострення насильницьких проявів у родинях, особливо серед тих, хто втратив житло, близьких чи зазнав інших форм травматизації. Авторка акцентує на недосконалому національному законодавстві: відсутність єдиного алгоритму дій і колізії між внутрішніми та міжнародними нормами ускладнюють діяльність правоохоронців, які змушені діяти в умовах юридичної невизначеності. Проте саме поліція виконує роль первинної ланки реагування на факти домашнього насильства і потребує не лише правових, але й психологічно грамотних інструментів комунікації з жертвами [10].

Особливо складною залишається робота з жінками, які стали жертвами сексуального насильства. Як підкреслює К. В. Мітченко [4], ефективна комунікація з постраждалою вимагає від поліцейського не тільки професіоналізму, а й тонкого психологічного балансу між емпатією та емоційною стабільністю. У таких випадках будь-яка помилка може призвести до повторної травматизації. Поліцейський має бути готовим почути найважчі подробиці злочину, не демонструючи відрази чи співчуття, яке може знецінити почуття гідності постраждалої. Водночас важливо надати жінці елементарне відчуття контролю над ситуацією, починаючи з побутових рішень, і чітко відмежувати її від відповідальності за вчинене проти неї насильство. Серед типових психологічних механізмів, які можуть виникати у таких ситуаціях, автор відзначає Стокгольмський син-

дром і самообвинувачення – і саме завдання поліцейського полягає в тому, щоби ці викривлення були подолані у комунікаційному процесі [4].

У роботі з внутрішньо переміщеними особами правоохоронцям необхідно орієнтуватися на специфіку психоемоційного стану таких осіб. ВПО часто переживають втрату звичного життєвого укладу, відчувають невизначеність і недовіру до держави, що було зумовлено попереднім досвідом 2014–2022 років [7]. З огляду на це, поліцейським доцільно використовувати переважно інформаційний вплив: пояснення, роз'яснення, демонстрацію безпеки та підтримки. Натомість нормативні форми впливу – через примус або адміністративну вертикаль – можуть посилити віктимність і сприяти формуванню навченої беспорядності. Як зазначають дослідники [7] найбільш вразливими є екстернальні особистості з низьким рівнем внутрішнього контролю, і саме з ними слід будувати довірливу комунікацію, спрямовану на відновлення спроможності до дії.

Проблематика протидії злочинності, зокрема організованим злочинним групам, набуває в умовах війни нової гостроти. Як зазначає А. Синоверський [9], в таких умовах злочинні угруповання активізуються, використовуючи ситуацію невизначеності, обмеженого контролю та соціальної дестабілізації. Проведення допитів учасників таких структур вимагає складного комплексу тактико-психологічних заходів – від встановлення емоційного контакту до нейтралізації протидії з боку допитуваних. Слідчі дії, особливо в частині одночасних допитів, формулювання запитань та інтерпретації показань, повинні здійснюватися за участю фахівців із психології. Особлива роль відводиться міжінституційній співпраці між поліцією та експертними установами, що забезпечують судово-психологічні, психіатричні, технічні та економічні експертизи. Таким чином, ефективність розслідувань у даному сегменті прямо залежить від рівня психологічної компетентності поліцейських та їх готовності діяти у високоризиковому середовищі [9].

Загалом, аналіз окреслених напрямків діяльності свідчить про те, що сучасна поліцейська діяльність у воєнний час перестає бути виключно силовою. Вона дедалі більше набуває ознак соціально-орієнтованої та психологічно чутливої професії, що вимагає міждисциплінарного підходу, інституційної підтримки та сталого професійного розвитку.

Діяльність працівників правоохоронних органів у період воєнного стану характеризується високою складністю, багатофункціональністю та значним психоемоційним навантаженням. Поліцейські змушені адаптувати свою професійну поведінку до умов непередбачуваних ризиків, функціонувати в обстановці постійної загрози життю, нестабільності правопорядку й колапсу інституційної підтримки. Війна радикально розширює контингент вразливих груп, водночас формуючи нові завдання, з якими поліція раніше не мала справи або мала справу лише епізодично – примусова евакуація цивільного насе-

лення, фіксація воєнних злочинів, допомога особам, що втратили домівки чи сім'ї, гуманітарне забезпечення, кризова профілактика, знешкодження організованої злочинності в нестабільних регіонах тощо. Ці виклики вимагають від правоохоронців не лише фізичної витривалості й рішучості, а й високого рівня психологічної готовності до роботи в середовищі хронічного стресу.

Окремий і винятково важливий компонент професійної діяльності поліцейського в умовах війни – це надання першої психологічної допомоги постраждалим у зоні надзвичайних ситуацій. Як підкреслює О. Голуб [3], основною метою цієї допомоги є стабілізація психофізіологічного стану особи, яка перебуває під впливом дезорієнтуючого або шокового стресу. Такі стани характеризуються втратою конструктивної поведінки, зниженням рівня когнітивного контролю та підвищеним рівнем тривоги. Реакції можуть варіюватися від ступору до афективних вибухів, у зв'язку з чим поліцейський має діяти чітко, послідовно і структуровано, дотримуючись певних психологічних протоколів.

Першочерговим завданням є встановлення базового контакту з постраждалим – візуального або слухового – що допомагає особі відновити зв'язок з реальністю. Застосування простих запитань («Ви мене чуєте?», «Погляньте на мене», «Як вас звати?») дозволяє вивести людину із стану емоційного заціпеніння. Далі необхідно створити відчуття присутності і підтримки, проговорюючи фрази на кшталт: «Ви не самі», «Ми разом», що зменшує почуття самотності та безсилля. Третім етапом є когнітивна активізація: поліцейський ставить запитання, що орієнтовані на фактичну ситуацію («Що сталося?», «Де ви були?»), аби повернути постраждалого до логічного мислення. Після цього необхідно окреслити чітку хронологію подій і дій, що мають бути вчинені: це допомагає людині упорядкувати враження та зменшити когнітивний хаос. Нарешті, критично важливим є надання директивного, але не агресивного завдання – простого, конкретного і зрозумілого, що дозволяє людині відчувати контроль над власними діями й ситуацією в цілому. Таке повернення відчуття спроможності і контролю – це ключ до запобігання посттравматичному розладу, а також перший крок до ефективного залучення постраждалого у подальші дії порятунку чи евакуації.

Таким чином, робота поліцейського в зоні бойових дій або у будь-якому середовищі надзвичайної ситуації виходить далеко за межі адміністративного втручання чи правозастосування. Вона вимагає глибокого розуміння психології стресу, навичок кризового втручання, здатності зберігати спокій, впливати на інших впевнено й водночас гуманно. Саме ці компоненти дозволяють правоохоронцям зберегти не лише ефективність своєї професійної діяльності, а й людське обличчя державної інституції в момент найвищої вразливості громадян [3].

Психологічна складова діяльності правоохоронців в умовах воєнного стану є не менш значущою, ніж у роботі

Таблиця 1

Основні етапи надання першої психологічної допомоги поліцейськими в умовах надзвичайної ситуації

Етап	Зміст дій	Мета психологічного впливу
1. Встановлення контакту	Візуальний/слуховий стимул, звернення до постраждалого, прості запитання	Виведення з емоційного заціпеніння, повернення зв'язку з реальністю
2. Демонстрація підтримки	Вербальні запевнення («Ви не один», «Ми разом», «Ви справляєтесь»)	Зменшення почуття самотності, формування відчуття захищеності
3. Когнітивна активація	Фактичні запитання: «Що сталося?», «Де ви були?», «Хто був поряд?»	Активація логічного мислення, зменшення емоційного напруження
4. Відновлення хронології подій	Відтворення подій до, під час і після інциденту, чітке структурування інформації	Зниження плутанини в пам'яті, відновлення відчуття життєвої безперервності
5. Формування дії та контролю	Конкретне завдання: «Встаньте», «Ходімо», «Сховайтесь», «Візьміть дитину за руку»	Повернення почуття контролю, активація здатності до самопомогі

Примітка: систематизовано автором на основі джерела [3].

з потерпілими. Під час збройного конфлікту працівники поліції працюють у хронічно стресогенному середовищі, що поєднує високу динаміку бойової обстановки, невизначеність, загрозу життю, етичні дилеми, надмірне службове навантаження та емоційне вигорання. Така професійна ситуація виходить далеко за межі звичних умов служби. Як підкреслює Богуславська В., поліцейські змушені адаптуватися до гіпертрофованої суспільної напруги, потенційної терористичної загрози, кримінального ускладнення середовища, що суттєво підвищує ризики помилок, порушень дисципліни та навіть професійної деградації. Одночасно ситуація воєнної загрози посилює патріотичну мотивацію й колективну відповідальність за безпеку суспільства, що може мати компенсаторну функцію [1].

Специфіка психологічного стану правоохоронців у таких умовах охоплює низку факторів: це і потреба постійної аналітичної готовності до зміни оперативної обстановки, і здатність діяти в умовах інформаційної невизначеності, і психологічна готовність до негайного застосування сили, спеціальних засобів чи зброї. Правоохоронці зазнають впливу природних і психологічно травмуючих факторів – шуму, холоду, монотонності, темряви, браку сну. Постійне очікування раптових змін у ситуації, загроза нападу, необхідність миттєвої реакції на провокації чи злочини, вчинені противником – усе це формує психоемоційну напругу, яка має тенденцію до кумулятивного ефекту. До того ж, у військових умовах зміщується сам фокус професійної відповідальності: ціна помилки різко зростає, як і ступінь потенційної шкоди для оточення. Саме тому поліцейські змушені функціонувати у стані підвищеної бойової готовності – не лише фізичної, а й психологічної [1].

У зв'язку з цим виникає потреба в системній психологічній підтримці самих поліцейських. Як вказує О. М. Мохорева [5], ефективна підтримка включає кризову допомогу після участі в екстремальних чи психотравмуючих подіях, індивідуальні консультації для вирішення конфліктів і подолання тривалого стресу, тренінги з розвитку особистісної стійкості та професійної ефективності. Важливим елементом є також робота з сім'ями працівників поліції – надання їм підтримки, пояснення особливостей поведінки і стану родича, який перебуває під навантаженням. В умовах мобільних ротацій і переведень до нових підрозділів необхідна психологічна адаптація, зокрема у перший рік служби або після повернення з передових районів. Саме комплексний супровід дозволяє зберегти емоційне здоров'я особового складу, забезпечити стабільність функціонування підрозділів і знизити ризики вторинної травматизації в професійному середовищі [5].

Розглянемо ключові негативні чинники та відповідні форми підтримки, які сприяють збереженню психологічної стабільності особового складу (табл. 2).

Таким чином, у професійній структурі діяльності поліцейського в умовах збройного конфлікту психологічний компонент є системоутворювальним як у роботі з цивіль-

ним населенням, так і в контексті самозбереження, підтримки морально-вольового стану, профілактики психоемоційних порушень і формування службової стійкості. Йдеться про складну взаємодію між зовнішнім стресом і внутрішньою спроможністю правоохоронця зберігати функціональність, що потребує не лише індивідуальної витривалості, а й ефективної інституційної підтримки.

Розглядаючи психологічні аспекти роботи правоохоронців, варто особливо наголосити на необхідності цілеспрямованої професійної підготовки працівників поліції до таких складних умов праці. Складність сучасного безпекового контексту, високе психологічне навантаження, часте перебування у стресових, ризиконебезпечних і навіть травматичних ситуаціях вимагають не лише індивідуальної психологічної витривалості, але й формування системної компетентності у сфері кризової комунікації, гуманітарної підтримки, стрес-менеджменту та психоемоційної саморегуляції.

Цілком закономірним є те, що сучасна система освіти і підвищення кваліфікації в Україні починає інтегрувати елементи гуманістичної філософії, позитивної психології, соціальної фасилітації та практико-орієнтованого підходу до підготовки спеціалістів у сфері роботи з вразливими категоріями населення. Як засвідчують В. П. Поліщук, Н. П. Олексюк і Г. О. Лещук [6], у робочі програми освітніх дисциплін для майбутніх фахівців соціальної роботи в закладах вищої освіти впроваджуються теми, що орієнтовані на розвиток моделей соціальної взаємодії у громадах, підтримку літніх осіб, організацію допомоги та самопомогі, формування імпаунменту як ключової методології розкриття внутрішнього потенціалу осіб, що опинилися у складних життєвих обставинах. Особлива увага приділяється інтеграції соціального адміністрування, фандрейзингу, супервізії, а також вивченню психологічних ресурсів самих клієнтів як активних учасників соціального процесу, а не лише об'єктів допомоги [6].

Ці підходи є напорчуд релевантними для адаптації в системі професійної підготовки правоохоронців. Враховуючи постійну роботу з вразливими категоріями, актуалізується потреба у впровадженні окремих освітніх модулів у програми підготовки працівників поліції, присвячених психології кризових ситуацій, наданню першої психологічної допомоги, роботі з психотравмою, а також методикам стабілізації власного психоемоційного стану. Додаткова підготовка, тренінги з психологічної підтримки, робота у форматі фасилітації й командного згуртування мають стати постійною складовою процесу професійного розвитку поліцейських.

Таким чином, ефективна діяльність правоохоронців у сучасних умовах можлива лише за умови системного поєднання професійної компетентності з психологічною підготовленістю. Це вимагає переосмислення традиційних підходів до підготовки кадрів і орієнтації на інтердисциплінарну модель навчання, яка базується на принципах емпатії, стресостійкості, ціннісного лідерства та соціальної відповідальності.

Таблиця 2

Психологічні чинники роботи правоохоронців та форми підтримки

Психологічні виклики у бойових умовах	Необхідні заходи підтримки та профілактики
Хронічний стрес, бойова динаміка, вигорання	Тренінги з управління стресом, ротаційний відпочинок, групова супервізія
Постійна загроза життю, раптові інциденти	Кризова психологічна допомога, розвиток навичок саморегуляції
Етичні дилеми, моральне напруження	Професійні дебрифінги, етичні кейс-сесії
Фізичне виснаження (холод, шум, брак сну)	Забезпечення базових умов, чіткий режим праці та відпочинку
Висока відповідальність, ціна помилки	Командне прийняття рішень, ротація завдань
Ризик ПТСР і вторинної травматизації	Психологічний скринінг, рання інтервенція, підтримка родин
Соціальна ізоляція, напруга в колективі	Командні тренінги, робота над згуртованістю
Адаптація до ротацій, змін локацій	Програми супроводу «до–після» бойових завдань, підтримка сімей

Примітка: систематизовано автором на основі джерел [1, 3, 5].

Висновки. У воєнний період склад вразливих категорій населення значно розширюється та охоплює дітей, позбавлених батьківського піклування й підданих примусовій евакуації, жінок – жертв сексуального насильства, осіб, що зазнали домашнього насильства в умовах загальної соціальної дезорганізації, внутрішньо переміщених осіб із травмою втрати житла, соціальних зв'язків і довіри до державних інституцій, а також постраждалих від воєнних злочинів та цивільне населення, залучене до діяльності злочинних організованих угруповань унаслідок правового вакууму. Ці групи об'єднують високий рівень дезорієнтації, тривожності, відсутність контролю над життєвими обставинами, ризик повторної віктимізації та потреба у правовій і психологічній підтримці. Поліцейські, взаємодіючи з такими особами, повинні не лише дотримуватися юридичних процедур, але й застосовувати емоційно чутливі, психологічно виражені моделі комунікації, спрямовані на зниження стресу, збереження гідності постраждалих і формування довіри.

Психологічне втручання в кризових умовах реалізується за допомогою поетапної, структурованої моделі першої допомоги. Насамперед необхідно встановити базовий контакт з особою – зоровий або слуховий – із застосуванням простих запитань, що повертають її до реальності. Далі поліцейський демонструє підтримку, застосовуючи вербальні формули присутності та прийняття. Наступним кроком є когнітивна активація – через уточнювальні запитання особа залучається до логічного аналізу ситуації, що зменшує емоційне напруження. Четверта фаза – віднов-

лення хронології подій – дозволяє структурувати пам'ять, зменшити хаос і сформувати послідовність у переживанні травматичного досвіду. Завершальним етапом є надання чіткого, простого завдання, виконання якого сприяє відновленню відчуття контролю та спроможності діяти. Сукупність цих кроків формує основу для стабілізації психоемоційного стану постраждалої особи та запобігання глибоким посттравматичним порушенням.

Однак надання допомоги не можливе без належного психологічного стану самого поліцейського. Професійна діяльність в умовах збройного конфлікту супроводжується хронічним стресом, який поєднує фізичні загрози, постійну тривогу, моральні дилеми, надмірне службове навантаження та інформаційну невизначеність. Правоохоронці змушені діяти в умовах швидко змінної обстановки, з високою ймовірністю фатальних помилок, під психологічним тиском зовнішнього середовища. У таких умовах психологічна підтримка має охоплювати не лише емоційне відновлення, а й адаптацію після ротацій, змін підрозділів або повернення з передових територій. У контексті цих викликів актуалізується потреба у формуванні спеціалізованих знань і навичок ще на етапі базової професійної підготовки. Сучасні освітні програми повинні містити міждисциплінарні модулі, спрямовані на розвиток гуманістичного мислення, здатності до емоційного реагування, кризової комунікації, а також знання у сфері соціальної взаємодії, фасилітації, імпаурменту та методів мобілізації ресурсів громади.

ЛІТЕРАТУРА

1. Богуславська В. Психологічні особливості правоохоронної діяльності під час російської воєнної інтервенції. *Юридична психологія*, 2024, №1 (34). DOI: <https://doi.org/10.33270/03243401.93>
2. Зеленський Є.С. Роль Національної поліції у забезпеченні прав дитини під час дії правового режиму воєнного стану в Україні. *Аналітично-порівняльне правознавство*, 2024, №2. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2024.02.76>
3. Голуб О., Горяченко Р., Ломаніна Т. Комунікація поліцейських та людей з інвалідністю: рекомендації та практики ефективної взаємодії. coe.int, 2024. URL: <https://rm.coe.int/communication-of-police-officers-and-people-with-disabilities-soft-2-/1680b42f37>
4. Мітченко К.В. Психологічні особливості роботи поліцейського з жінками, потерпілими від сексуального насильства в умовах воєнного часу. *ДДУВС*, 2022, № 64-65. URL: <https://er.dduvs.edu.ua/handle/123456789/10326>
5. Мохорева О.М. Психологічний супровід працівників поліції в умовах війни. *МБС України*, 2022, № 195-197. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/items/b6ed52e0-0f37-4ab7-a578-c59e0933b360>
6. Поліщук В., Олексюк Н., Лещук Г. Підготовка майбутніх соціальних працівників до роботи з людьми літнього віку. *Науковий вісник Ужгородського університету. Сер. «Педагогіка. Соціальна робота»*, 2022, №1 (50), 227–231. DOI: [10.24144/2524-0609.2022.50.227-231](https://doi.org/10.24144/2524-0609.2022.50.227-231)
7. Психологія особистості фахівця в умовах воєнного часу та поствоєнної реабілітації. Львів: Львів, 2024. №, URL: <https://ndekc.lviv.ua/pdf/15.11.2024.pdf>
8. Романова А.С. Ювенальна превенція під час війни: особливості реалізації повноважень. *Аналітично-порівняльне правознавство*, 2022, №4. URL: <http://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/267870>
9. Синоверський А. Організаційно-тактичні та психологічні основи використання спеціальних знань під час розслідування кримінальних правопорушень, вчинених організованими злочинними групами в умовах воєнного стану. *Юридична психологія*, 2023, №2 (33). URL: <https://psychped.navs.edu.ua/index.php/psychped/article/view/1596>
10. Сметаніна Н.В. Запобігання домашньому насильству в умовах воєнного стану в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*, 2024, №7. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2024-7/89>

Дата першого надходження рукопису до видання: 09.09.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 20.10.2025

Дата публікації: 29.10.2025